

ВІДГУК

офіційного опонента щодо дисертації Лехолетової Марини Миколаївни на тему «Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки»,
представленої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка

Ступінь актуальності теми. У сучасному світі здоров'я людини розглядається як складний феномен глобального значення, який може розглядатися, як філософська, соціальна, економічна, біологічна, медична категорії, як об'єкт споживання, вкладу капіталу, як індивідуальна і суспільна цінність. Здоров'я – одна з найважливіших якісних характеристик людини, що сприяє розвитку життєвого шляху, її соціальну та професійну реалізацію, розвиток суспільства загалом. Особливого інтегрованого підходу потребує збереження здоров'я дітей та молоді України шляхом формування культури здоров'я, створення оптимального здоров'язбережувального середовища, формування відповідних фахових компетентностей майбутніх спеціалістів гуманітарної та соціальної сфери. Отже, цілком зважено і аргументовано можна віднести тему дисертаційного дослідження Лехолетової Марини Миколаївни до актуальних і своєчасних.

Наукову роботу виконано в межах комплексної теми науково-дослідної роботи Київського університету імені Бориса Грінченка (2010–2014 рр.) «Філософські, освітологічні та методологічні засади компетентісної особистісно-професійної багатoproфільної університетської освіти» та теми Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка (2015–2017 рр.) «Особистість в умовах суспільних трансформацій сучасної України». Дисертаційне дослідження проводилось впродовж семи років (з 2010 по 2017 рр.). Змістовною та логічно побудованою є хронологія етапів дисертаційного дослідження (с. 72–73).

Ступінь обґрунтованості наукових положень. Дисертанткою аргументовано визначено об'єкт, предмет дисертаційного дослідження, його

мету та завдання (с. 24). Структура дисертаційної роботи достатньо повно відображає змістову наповненість та відповідність теми. Виправданим є вибір комплексу теоретичних, емпіричних та статистичних методів дослідження (с. 25–26).

Визначним показником науковості дисертаційних досліджень є повнота та репрезентативність наукової джерельної бази. Зазначимо, що джерельна база дисертаційного дослідження Лехолетової М. М. відповідає зазначеним критеріям, містить 308 наукових джерел, з них – 24 іноземних. Як науковець Лихолетова М. М. внесла власний вклад у розширення бази наукових досліджень: за результатами роботи над дисертаційним дослідженням надруковано 20 праць, зокрема 7–у провідних фахових виданнях України (із них 4– у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз), 1 – у електронному науковому виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз; 3 – у наукових виданнях, 1 – у зарубіжному науковому виданні (як розділ колективної монографії) у співавторстві, 8 – у збірниках науково-практичних конференцій (3 – міжнародних, 5 – всеукраїнських). Це дозволило дисертантці вирішити поставлені у дисертації завдання у повному обсязі.

Ступінь обґрунтованості висновків і рекомендацій. Поставлена мета та завдання передбачали глибокий науковий аналіз наукових джерел з огляду на повноту та науковість результатів пошукових досліджень. Такий підхід дозволив дисертантці створити теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження за тематичними напрямками (с. 24–25). Важливим чинником наукової роботи дисертанта є спроможність осмислювати та об'єктивно оцінювати напрацювання науковців, які також вивчали аспекти проблеми дисертаційної роботи. На нашу думку, дисертація набула більшої значущості, якщо б за результатами наукового аналізу був би зроблений висновок щодо того, які аспекти теми дисертаційного дослідження вивчено достатньо повно, які – частково і які – потребують розробки.

Врахування сучасних потреб та тенденцій щодо впровадження нових напрямів професійної діяльності соціальних педагогів дозволили Лехолетовій М. М. окреслити подальші перспективи розвитку соціально-педагогічної роботи щодо формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів, а саме: обґрунтування соціально-педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності студентів другого (магістерського) рівня спеціальності «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка»; вивчення проблеми взаємозв'язку формування здоров'язбережувальної компетентності випускників загальноосвітніх закладів та закладів вищої освіти; готовності майбутніх фахівців до застосування здоров'язбережувальних технологій (с. 182).

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертація характеризується логічністю і послідовністю викладу наукового матеріалу. Вірогідність та обґрунтованість результатів забезпечено методологічними та теоретичними засадами основних положень дослідження, відповідністю застосованих методів поставленим меті та завданням, Заслуговує на увагу й розрахунки методів математичної обробки експериментальних даних, результати яких засвідчують ефективність проведеної роботи (с. 73–74). Зазначимо, також, й обґрунтованість наведених дисертанткою висновків до параграфів та розділів, що базуються на аналізі результатів теоретичних, діагностичних, емпіричних та експериментальних методів досліджень.

У загальному висновку дисертаційної роботи відображено узагальнені результати дисертаційного дослідження, які свідчать про глибоке проникнення автора у проблему наукового пошуку, досягнення мети та вирішення поставлених завдань дослідження. Однак, на нашу думку, загальний висновок був більш повним, якщо б навести кінцеві результати експериментальної роботи у кількісному та відсотковому вигляді.

Наукова новизна, повнота викладення в опублікованих працях.

Наукова новизна дисертаційної роботи Лехолетової М. М. полягає, насамперед, у розгляді проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів шляхом поєднання навчальної та позааудиторної роботи у закладах вищої освіти, формування мотивації цінності здоров'я як особистої життєвої позиції студентів та формування здоров'язбережувальної професійної компетентності у професійній діяльності, враховуючи специфіку та зміст роботи соціальних педагогів.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження дає підстави зазначити про результати, що мають вагому наукову новизну, а саме:

- 1) узагальнено ключові компетентності, якими повинен володіти соціальний педагог (професійна, управлінська, комунікативна, соціально-психологічна, прогностична, здоров'язбережувальна), уточнено сутність здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки (с. 71);
- 2) узагальнено наукові підходи до структури здоров'язбережувальної компетентності, визначено і охарактеризовано компоненти (мотиваційний, змістовий, практичний, рефлексивний) (с. 70), обґрунтовано критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний) (с. 76) та рівні здоров'язбережувальної компетентності соціальних педагогів (Додаток Д);
- 3) обґрунтовано соціально-педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки (підвищення мотивації майбутніх соціальних педагогів до здоров'язбережувальної діяльності, посилення здоров'язбережувальної компоненти змісту підготовки майбутніх соціальних педагогів у закладах вищої освіти, урізноманітнення форм здоров'язбережувальної діяльності майбутніх соціальних педагогів у позааудиторній роботі) (с. 113);

4) оновлено та доповнено наукове та змістово-методичне забезпечення формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки;

5) заслуговує на увагу й обґрунтування наукових принципів формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки (принцип систематичності і послідовності, принцип взаємоповаги та доброзичливого ставлення, принцип колективної взаємодії в процесі формування, принцип рефлексивності) як науково-методологічної основи, який здійснене за результатами наукового аналізу праць науковців за темою дослідження (с. 129);

6) важливим аргументом є те, що дисертантка аналізує та узагальнює наукові позиції вітчизняних та зарубіжних вчених, робить власні висновки та обґрунтування наукових підходів за темою дослідження;

7) послідовність та аргументованість основних наукових положень надають підстави говорити, що дисертаційне дослідження Лехолетової М. М. є завершеним науковим продуктом.

Практичне значення. Практична значущість одержаних результатів дослідження очевидна. Фактичний матеріал, методичні напрацювання дисертації можуть використовуватися при підготовці соціальних педагогів до професійної здоров'язбережувальної діяльності у соціальних закладах. Такі матеріали об'єднано у дві групи: 1) розроблення змістових модулів до навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Соціально-педагогічна профілактика та реабілітація», «Соціальний супровід ВІЛ-інфікованих дітей та їхніх сімей», «Технології соціально-педагогічної роботи», «Попередження професійного вигорання соціальних педагогів», «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», «Основи охорони праці в соціальній сфері», «Охорона праці фахівця соціальної сфери» (с. 137) і 2) розроблено комплексну програму, що містить теоретичну, практичну і соціально-культурну складові, змістово-методичне забезпечення формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у

позааудиторний час (табл. 2.1, с. 140-143). На нашу думку, доцільно було б надати гарну назву програмі.

Хочемо звернути увагу на ретельну роботу над додатками. Додатки до дисертаційної роботи містять наукові і практичні матеріали, які можуть стати у нагоді при підготовці лекційних матеріалів та питань до семінарських занять, для позааудиторної роботи зі студентами закладів вищої освіти.

Вартувало б розробити завдання для напрацювання умінь та навичок професійної діяльності щодо здоров'язбережувальної компетентності для різних видів практик, які передбачені у плані підготовки майбутніх соціальних педагогів.

До практичних можна віднести і розгорнуті результати впровадження експериментальної частини дослідження відповідно до логіки дослідження: висвітлення основних результатів за визначеними компонентами, показниками, рівнями у тексті дисертаційного дослідження. Доповнюють вагомість розуміння результатів й графічні та табличні форми.

Загалом дисертанткою переконливо доведено ефективність обґрунтованих та впроваджених соціально-педагогічних умов у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Результати контрольного етапу експерименту підтвердили наявність суттєвих позитивних змін у динаміці сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів (с. 171–172).

Дисертація та автореферат Лехолетової М. М. підготовлені та оформлені у відповідності до вимог, що ставляться МОН України. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті дисертантки, належним чином розкрито та обґрунтовано в рукописі дисертації. Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації.

Дискусійні положення та зауваження. Разом з тим, аналізуючи дисертацію як самостійний і завершений науковий продукт, звернемо увагу на окремі упущення, а також дозволимо висловити автору деякі побажання:

1) за результатами дисертаційного дослідження обнадійливою є думка більшості опитаних студентів розуміння цінності здоров'я (96,4%), проте лише 11,5% планують власний спосіб життя з орієнтацією на збереження і зміцнення здоров'я. На нашу думку, доцільно було б навести характеристику складових здоров'я, наголосити на сучасному погляді на здоров'я, а саме взаємозв'язок та взаємовплив морального, психічного, фізичного, соціального здоров'я, зважаючи на переважно соціальну, соціально-педагогічну спрямованість діяльності соціального педагога;

2) логіка дослідно-пошукової роботи дисертаційного дослідження полягала у відсутності відбору експериментальної та контрольної груп студентів. Дисертант пояснила це обмеженнями кількості вступників до обраних для проведення експерименту закладів вищої освіти (Заклади вищої освіти, 252 студенти). Для простеження динаміки рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності і їх стійкість у майбутніх соціальних педагогів було проведено порівняння показників на констатувальному та контрольному етапах роботи (с. 75). Однак, на нашу думку, потребує роз'яснення, яким чином можна було забезпечити однаковість соціально-педагогічних умов студентів різних курсів. Адже, професійна компетентність (підготовка) студентів формується послідовно, відповідно до навчальних програм та навчальних дисциплін кожного року навчання;

3) другою соціально-педагогічною умовою для підвищення ефективності формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки визначено посилення здоров'язбережувальної компоненти змісту підготовки майбутніх соціальних педагогів у закладах вищої освіти. Автором запропоновано внести доповнення до змісту до окремих навчальних дисциплін. Вважаємо, що формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів як фахівців значно посилила б розробка окремої навчальної дисципліни, яка б узагальнила і врахувала науковий та практичний погляд автора дисертаційного дослідження щодо змістової підготовки:

стабільнізнання про здоров'я та впливу на нього негативних факторів, причини та наслідки шкідливих звичок, їх профілактику; обізнаність стосовно основних напрямів діяльності соціальних педагогів, що спрямовані на створення здоров'язбережувального середовища в професійній діяльності; вивчення студентами здоров'язбережувальних технологій; вміння та навички планування, організації та реалізації здоров'язбережувальної діяльності, як по відношенню до самого себе, так і до оточуючих тощо. Така робота може бути подальшим напрямом наукових пошуків Лехолетової М. М.;

4) упровадження третьої умови щодо урізноманітнення форм здоров'язбережувальної діяльності майбутніх соціальних педагогів у позааудиторній роботі здійснювалось відповідно до розробленої дисертанткою комплексної програми до якої входять розроблені заняття, що містять теоретичну, практичну та соціально-культурну складові. Однак автор не достатньо висвітлила організаційну складову впровадження програми (яким чином залучали студентів до участі у програмі, яким чином впроваджувалися форми роботи);

5) проведений ретельний аналіз основних понять дослідження «компетентність» та «компетенція» (додаток А), надав можливість автору зробити висновок, що вони взаємодоповнюють одне одного, але не є тотожними, компетентність виступає як мета освітньої підготовки фахівця (с. 48). Важливим підкріпленням таких висновків була розробка загальних (інструментальні, міжособисті, системні) та спеціальних (фахових) компетенцій (знання, уміння, навички), у яких відображалися б основні вимоги до здоров'язбережувальної компетентності (як здатності) до здоров'язбережувальної діяльності майбутніх соціальних педагогів.

Однак висловлені зауваження та побажання є дискусійними і не знижують позитивної оцінки наукового рівня дисертації.

Висновок про відповідність. Дисертація «Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у

процесі професійної підготовки» є завершеним науковим дослідженням, відповідає за своїм змістом, рівнем новизни, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», а його автор – Лехолетова Марина Миколаївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

